

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 4, Sayı:16, Eylül 2018, s. 354-367

Arş. Gör. Engincan YILDIZ

İstanbul Gelişim Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık, enyildiz@gelisim.edu.tr

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YAPTIKLARI KAMPANYALARIN KURUM POLİTİKALARINA ETKİSİ

Özet

Yeni medyanın ve dijitalleşmenin gelişmesiyle birlikte dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen olay hakkında ortaya çıkan detaylar büyük kitleler tarafından öğrenilebilmektedir. Yeni medyanın ve daha duyarlı toplumların gelişmesiyle birlikte kurumların faaliyetleri ile ilgili yapılan aktivist çalışmalar önemli bir boyuta ulaşmıştır. Bu doğrultuda ise kurumlar politika değişikliğine gidebilmektedirler. Çalışma yöntemi olarak bu politika değişikliklerini ortaya çıkarmak amacıyla dünya çapında etki oranı yüksek olan Greenpeace'in yapmış olduğu kampanyalar, aktivist çalışmalar ve yayınladığı raporlar incelenmiştir. Kurum bazında ise kurumların bu çalışmalara nasıl bir tepki geliştirdiğini ortaya çıkarmak amacıyla Greenpeace Detox listesinde yer alan İnditex ve Burberry firmalarının yıllık raporları ve kampanya doğrultusunda neler yaptığı nitel araştırma yöntemiyle incelenmiştir. Bu doğrultuda çalışmanın amaçları olarak, Sivil Toplum Kuruluşlarının yaptıkları çalışmalarının kurum politikasına etkisini göstermek ve Sivil Toplum Kuruluşlarının ortaya koyduğu aktivist çalışmalar karşısında kurumların nasıl politika değişikliğine gittiklerini göstermek olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum Kuruluşları, Kurum Politikası, Greenpeace Detox Kampanyası

THE EFFECTS OF CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS ON CORPORATE POLICIES

Abstract

With the development of new media and digitalization, the details of the event happening elsewhere in the world can be learned by massive masses. With the development of new media and more sensitive societies, activist studies about the activities of institutions have reached an important dimension. In this direction, institutions can change policy. Campaigns, activist studies and published reports by Greenpeace, which has a high impact worldwide, have been reviewed to reveal these policy changes as a working method. On an institutional basis, the annual reports of the Inditex and Burberry companies on the Greenpeace Detox list and the qualitative research methodology conducted in the direction of the campaign were investigated to find out how the institutions have developed a reaction to these studies. In order to work in this direction, it was determined that the NGOs' work on their institutional policy and how the NGOs changed policy in the face of the activist work of NGOs

Keywords: Civil Society Organizations, Institutional Policy, Greenpeace Detox Campaign

1.Giriş

Sınırların silikleştiği dünya ile birlikte şirketlerde küresel alanda önemli faaliyetler göstermeye başlamıştır. Nitekim bu faaliyetler sonucunda kurumlar birçok problemle karşılaşabilmektedir ve bu problemler doğrultusunda şirketler birçok toplumsal olayla veya boykot durumuyla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu durumda kurumların boykota neden olan faaliyetlerinden hangi koşullar altında vazgeçeceği önemlidir. Özellikle toplulukları birleştirme ve örgütlenme gücü olan sivil toplum kuruluşlarının buradaki rolü önem kazanmıştır. Bunun en önemli sebebi ise artık sorgulayan, bilinçli ve sosyal sorumluluk düşüncesine sahip toplulukların ortaya çıkmasıdır ve bu kitleler karşısında kurumlar güçsüz kalabilmektedir.

Kurumların küresel alanda faaliyet göstermeye başlamasıyla birlikte herhangi bir yerde problem veya sıkıntı yaşayan bir kurumun diğer ülkelerdeki faaliyetleri de bu durumdan etkilenmektedir. Özellikle yeni medyanın gelişmesiyle birlikte kurumlar ile ilgili ortaya atılan bir haber sosyal medya mecraları üzerinden hızlı bir şekilde yayılabilmekte ve kurum itibarını zedeleyebilmektedir. Bu durumda ise kurumların karşısına önemli bir güç olarak uluslararası sivil toplum kuruluşları çıkmaktadır.

2.Yöntem

Çalışma yöntemi olan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır ve bu doğrultuda içerik çözümlemesine yer verilmiştir. Çalışma kapsamında sayısal verilerden ve raporlardan faydalanılmasının yanı sıra Greenpeace'in ve ele alınan iki firma olan Burberry ve Inditex web siteleri incelenmiştir. Bunun yanı sıra buralarda yayınlanan raporlar ve şablonlar analiz edilmiştir.

Kurum bazında Burberry'nin ve Inditex'in Detox kampanyası doğrultusunda yaptığı çalışmalar, uygulamalar ve web sitesinde yayınladıkları ilgili raporlar göz önüne alınarak içerik çözümlemesi yapılmıştır.

Bunların yanı sıra Kurumlardan alınan veriler ve Greenpeace'ten alınan verilerin uyuşması açısından gerekli karşılaştırmalar yapılmıştır.

3. Sivil Toplum'un Tarihçesi ve Sivil Toplum Kavramı

Sivil Toplum ile ilgili çalışmaları eski dönemlere kadar hatta Yunan'a kadar götürebiliriz. Sivil toplum düşüncesi ilk kez Aristoteles tarafından karşımıza çıkmaktadır. Sivil toplum kavramının günümüz dünyasında oluştuğu anlamı itibariyle kullanımı Batı'da gerçekleşen 12.yy ve 19.yy'da yaşanan farklılaşmaların ve dönüşümlerin bir sonucu olarak gözükmektedir.(Onbaşı, 2005: s.13)

Feodal batı toplumlarında 12.yy'dan itibaren ticaret ile ilgili yapılan çalışmaların özellikle tarım aletleri üreten el sanatlarının büyümesine sahne olmuştur. Bu süreçte şehirde yaşayan kişiler soylulardan, şehir hayatına müdahale etmemeleri ve kendi mahkemelerini kurabilmeleri gibi imtiyazlar talep etmişlerdir ilerleyen zaman içerisinde ise bu isteklerini elde etmişlerdir. Zaman içerisinde burjuva sınıfının gücünü arttırması sonucu toplumsal sınıf farklılıkları ortaya çıkmıştır. Bu durum ise sivil toplum kavramının ve düşüncesinin hızlı bir şekilde gelişmesine neden olmuştur. 1789 Yılında Fransız Devrimi ile İnsan Hakları Bildirisi'nin yayınlanması ile Sivil toplum düşüncesinin gelişmesi daha da hızlanmıştır. Konuşma, düşünme, inanç konusunda özgürlük ve mülk satın alabilme gibi hakların 1789 Fransız Devrimi ile birlikte bireysel özgürlük için vazgeçilmez haklar olduğu kabul edilmiştir.

4. Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları ve Gelişimi

Sivil Toplum Kuruluşları küresel anlamda önem kazanmaya başlamıştır bu durumda oluşan ortamdan Türkiye'de etkilenmiştir. Bu sebeple ülkemizde sivil toplum kuruluşları gün geçtikçe artan bir şekilde önem kazanmaya başlamış ve etki ağını genişletmiştir. Küresel ağların gelişmesi ile birlikte oluşmaya başlayan ya da güçlenen neo-liberal ideoloji, devletin pek çok alandaki işlevini sivil toplum kuruluşlarına devreden bir anlayışa sahip olmasını sağlamıştır. Eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik de dâhil, pek çok alanda, devlet görevini sivil toplum kuruluşlarına ya da piyasaya bırakmaktadır (Avrupa Birliği, Devlet ve STK'lar 2001: s.15-16).

Neo-liberal ideoloji ve Türkiye incelendiğinde neo-liberal düşünce akımından Türkiye'nin de etkilendiği ve bu neo-liberal düşünce akımının düşünce yapısına kapıldığını söylenebilir. Söz konusu düşünce, önce zihniyet değişimi yapabilmek ve fikirlere hâkim olabilmek için çeşitli dernek, vakıf, birlik v.s. topluluk ve grup örgütlenmelerini oluşturmaktadır. Sivil örgütlenme, adı verilen bu yeni yönetim ve inisiyatif ele geçirme metodunun öncüleri "Liberal Düşünce Topluluğu (LDT)" adıyla karşımıza çıkmaktadır(Talas, 2011: s.395)

Neo-liberal düşünce akımının içinde yer alsın veya almasın Türkiye çapında sivil inisiyatif temsil eden ve bu alan kapsamında değerlendirilebilecek birçok sivil toplum kuruluşu mevcuttur. Bu sivil toplum kuruluşları aşağıdaki gibi gruplanabilmektedir (AB Uyum Süreci ve STK'lar 2004: s.39)

“1.Ticaret birlikleri, 2. Sendikalar, 3. İşveren kuruluşları/profesyonel federasyonlar, 4. Hükümet dışı kuruluşlar (NGO) 5. Hizmet ve üretim birlikleri, 6. Yerel idarelerin birlikleri, 7. Politik ilgi grupları, 8. Dinsel ilgi grupları, 9. Diğer gruplar” Yukarıdaki STK gruplarını temsilen pek çok dernek, vakıf ve birlik mevcuttur. Söz konusu sivil toplum kuruluşları incelendiğinde bu alanda kendisini en etkili şekilde konumlandırmış kurumları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

İş adamları dernekleri (TUSİAD, MUSİAD v.s.), vakıflar (TESEV, TEMA Vakfı, TEV v.s.), birlikler (TOBB), sanayi ve ticaret odaları (İSO, İTO v.s.). Özellikle, AB süreci ile birlikte, neo-liberalist sivil toplum kuruluşlarının çalışması yoğunlukla AB lehine kamuoyu oluşturma ve toplumun yönlendirilmesinden ibaret olmuştur.

1980’li yıllarından itibaren Türkiye incelendiğinde bu alanda bulunan sivil toplum kuruluşlarının en başta gelenleri:

Çevreci gruplar (Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Doğal Hayatı Koruma Derneği, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, TEMA), kadın dernekleri (Seküler feminizm ve İslâmî kadın hareketi temsilcileri), Alevî grupları (Cem Vakfı, Pir Sultan Abdal Derneği, Hacı Bektaş Veli Dernek ve Vakıfları) yer almaktadır (Çaha 2003: s.262-275).

5. Sivil Toplum Kuruluşlarının Fonksiyonları

5.1. Sosyal Fonksiyon

Bir örgütün içinde bulunan bireyler ve topluluklar, kendisinin veya topluluğunun isteklerinde, ilgilerinde ve çıkarlarında daha fazla etkili olabilmek amacıyla diğer birey veya topluluklarla ortak bir dayanışmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Ortaya çıkan bu ihtiyaç durumu ise ortaya sivil toplum kuruluşlarını çıkarmaktadır. İnsanlar bu sivil toplum kuruluşlarında bir araya gelebilmektedirler ve ortak bir paydada buluşabilmektedirler. En önemlisi de sivil toplum kuruluşları toplumda ortak bir kamuoyunun oluşumunu sağlama gibi önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir. (Özer, 2008: s.92). Özellikle toplumda oluşan bu kamuoyu durumundan kurumlar önemli ölçüde etkilenebilmektedir.

Sivil toplum kuruluşları toplumun istek ve ihtiyaçlarını iletmesinin yanı sıra gerek siyasal otoritenin aldığı kararlara veya hayata geçirdiği uygulamalara, gerekse pazar ekonomisinin sosyal yarardan uzak uygulamalarına karşı muhalefet edebilmektedir. Nitekim ortaya çıkan bazı olumsuz politikalar, sivil toplum kuruluşları tarafından ortaya konulan muhalif görüş neticesinde ortadan kaldırılabilmekte veya uygulamalar yumuşatılabilmektedir. Bu açıdan sivil toplum kuruluşları toplumla devlet arasında sosyal bir tampon olma işlevini yerine getirmektedir.

Sivil toplum kuruluşları ile siyasal toplumun birbirinden farklı amaçları, ayrı tarzları, ayrı örgütsel kalıp ve zihniyetleri vardır. Bu açıdan incelendiğinde sivil toplum kuruluşlarının siyasal alan üzerinde baskı unsuru oluşturma, demokrasi düşüncesini topluma yerleştirme, sivil toplum alanları yaratma gibi kendine özgü bir takım önemli işlevleri bulunmaktadır.

5.2. İktisadi Fonksiyon

Kar amacı bağlamında sivil toplum kuruluşlarının yapısı incelendiğinde bu anlamda bir karlılık gütmekten yani kendileri için veya üyeleri için kişisel herhangi bir ekonomik kar elde etmeye çalışmadan, ekonomik ilişkilerin ve organizasyonların oluşmasında belli işlevler edinebilmektedir. Nitekim günümüzü incelediğimizde gelişme ve kalkınma amaçlı sivil toplum kuruluşları bu konudaki önemli örnekler arasındadır. Kalkınma amacıyla oluşturulmuş sivil toplum kuruluşları toplumsal grup ve örgütlerle direkt olarak eylemler sürdürerek, kalkınma program ve projelerinin incelenmesi, planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesiyle uğraşır. Kalkınma projeleri, programları ve politikaları aracılığıyla çalışmalarını kanalize ederler.

Devlet merkezli siyasal alan ile çıkar amacını temel alan ekonomik alan arasında konumlanan sivil toplum, bir yandan devletin çıplak gücünü dizginler ve hukukla sınırlı kılarken, diğer yandan kar amaçlı bir kazanç iştahını kamu yararı anlayışı ile terbiye eder.(Ergil,2001: s.49).

6.Sivil Toplum ve Yeni Medya

Sosyal medya kanallarının toplumsal yaşamımıza girmesiyle ve kamusal alan olarak karşımıza çıkmasıyla birlikte sosyal medya mecralarının etkisi her geçen gün artmaya devam etmiştir. Oluşan bu yeni kamusal alanda sivil toplum kuruluşları da kendilerine yer bulmuşlardır. Özellikle toplum bazında insanların daha duyarlı hale gelmesi ve yeni medyanın bilgiyi yaymadaki hızı sivil toplum örgütlerinin aktivist çalışmalarına burada yer vermesine neden olmuştur. Nitekim bu alanlarda yer alan sivil toplum kuruluşlarının başarıya ulaştığı görülebilmektedir. Özellikle sosyal medya kanallarında yapılan kampanyalar ve Change.org gibi web sitelerinde yapılan imza kampanyaları dikkatleri çekmektedir. Bu doğrultuda ise dijital eylemcilik kavramı yeni medya içerisinde kendine yer bulmaktadır.

Dijital eylemcilik kavramı; kişilerin, insan hakları, çevrenin korunması, hayvan haklarının ihlali ve korunması gibi çeşitli konular ile ilgili hissettiklerini ve düşüncelerini yeni medyanın kullanımıyla çevrimiçi ortamlarda eyleme dönüştürmeleri olarak tanımlanmaktadır. Ortaya çıkan yeni teknolojilerden ve internetten güç alarak beslenen dijital eylemcilik; maliyetinin düşük olması, ulaşılmak istenilen kitlelere etkili bir şekilde çabuk, kullanışlı ve çok sesli bir biçimde etkileşim kurulmasını sağlama özellikleri ile toplumsal hareketlerde etkili olmaktadır (Yegen, 2014: s. 89)

Dijital eylemcilik, yeni medyada oluşan sanal toplulukların ortak bir paydada buluşarak düşünce ve duygularını birbirleri ile paylaşmalarına, duygu ve düşüncelerini uluslararası mecralarda duyurmalarına olanak tanımaktadır (Furuncu, 2014: s.24-25).

Greenpeace'in yaptığı sosyal medya kampanyaları ve internet üzerinden yürüttüğü dijital aktivizm çalışmalarının kitleler üzerinde önemli bir etki uyandırdığını gözlemlenebilir. Greenpeace'in dijital alandaki başarılarına Facebook ve Instagram üzerinden yaptıkları paylaşımların etkileşimleri üzerinden ulaşılabilir. Bir konu hakkında problem olarak gördüğü durumlar sosyal medya hesaplarından paylaşıldığında takipçileri bu durumdan hemen haberdar olabilmektedir.

Özellikle re-tweet veya paylaşma gibi özelliklerle kişiler takip etmediği sayfaların paylaşımlarından arkadaşları sayesinde haberdar olabilmektedir. Bu durum sosyal medyada oluşturan erişim sayılarını ve etkileşim oranlarını arttırmaktadır. Bu sayede geniş kitlelere ulaşan bu paylaşımlardan haberdar olan insanlar ortadaki problemden haberdar olup ortaya tepkilerini koyabilmektedirler. Bu durum, kurumların ürününü almama, boycot etme gibi şekillerde ortaya çıkabileceği gibi kuruma karşı olumsuz tutumlar şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Ortaya çıkan bu olumsuz durumdan en az zararla çıkmaya çalışan kurum gerek sosyal sorumluluk bilinciyle gerekse de toplumda oluşan bu olumsuz tutumların değişmesi amacıyla politika değişikliklerine gidebilmektedir. Özellikle çevre bazlı incelediğimizde kurumların bu konuya önem verdiği görülmektedir. Bu alandaki sivil toplum kuruluşlarının etkin başarısı, toplumun bu konulara karşı ilgisi ve toplumun katılımcı yapısı, kurumlarda sosyal sorumluluk bilincinin gelişmesini ve sürdürülebilirlik kavramının önem kazanmasını sağlamıştır.

7. STK'ların Yaptıkları Kampanyaların Kurum Politikalarına Etkisi Greenpeace Detox Örneği

Sivil toplum kuruluşlarının örgütlenmesi kişi veya grupların kendi istekleri doğrultusunda gerçekleşmektedir. Toplumda oluşan ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan bu gruplar demokratik baskı grubu olan kuruluşlar veya vakıflar olarak örgütlenmektedirler. Sivil toplum kuruluşları bu doğrultuda tamamen gönüllülük esasına dayanarak oluşmaktadır ve sivil toplum örgütlerinde kişilerin bağımsız iradesi önemlidir. (Erkal, 2008: s.23)

Bağımsız iradenin hakim olduğu sivil toplum kuruluşları özel kurum veya kuruluşların politikaları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Akla ilk olarak Greenpeace ve Uluslararası Af Örgütü gibi kurumlar gelmektedir. Bu kuruluşlar faaliyet gösterdikleri alan dâhilinde uluslararası bir kamuoyu yaratabilmekte ve uluslararası bir manevi zorlama ağı oluşturabilmektedirler (Erözden, 1998: s.15).

Bu doğrultuda sivil toplum kuruluşları yerellikten çıkarak küresel bir etki ağı oluşturmaktadır nitekim bir ülkede sivil toplum kuruluşları tarafından bir kurumun politikası eleştirildiğinde bu durum kurumun diğer ülkelerdeki faaliyetlerini de etkilemektedir. Bu eleştirilerden olumsuz etkilenen kurumlar kendi içlerinde önemli değişiklikler yapmaktadırlar. Bunun en önemli sebepleri arasında daha fazla sosyal sorumluluk bilincine sahip toplum ve sürdürülebilirlik konusuna her geçen gün daha fazla önem veren kurumlar gösterilebilir. Özellikle bir sivil toplum kuruluşu tarafından eleştirilen kurumlar sürdürülebilirlik konusuna daha fazla önem vermektedirler çünkü sivil toplum kuruluşları kısa vadeli çözümlere değil daha uzun vadeli çözümlere bakmaktadırlar. Bu doğrultuda Greenpeace'in Detox kampanyasına bakıldığında sürdürülebilirliğin ne kadar önemli olduğu gözükmektedir. Özellikle kurumların, Greenpeace'in istekleri doğrultusunda verdikleri taahhütleri yapıp yapmadıkları ve bu taahhütler yapıldıysa devam edip etmediği incelenmektedir.

Sivil toplum kuruluşları, kurumların ortaya koyduğu olumsuz politikalara karşıt bir yaklaşım geliştirdiğinde bu politikalar ortadan kalkabilmektedir. Bu konudaki en somut örnekler ise temiz ve sağlıklı çevreye yönelik yapılan faaliyetlerde görülmektedir.(Erözden, 1998: s.16)

STK'lar faaliyet gösterdiği alanlarla ilgili toplumu bilinçlendirerek toplumu ortak bir paydada buluşturmaktadır ve bu doğrultuda ortak bir kamuoyu oluşturarak baskı unsuru oluşturabilmektedirler (Özer, 2008:s.96). Günümüzde teknolojinin gelişmesiyle ve dijitalleşmenin artmasıyla birlikte kurumlar toplumu çelişecek bir karar aldığına karşılığında önemli birtakım gruplar bulabilmektedirler. Bu kapsamda dijital aktivizm ve sivil toplum kuruluşları önemli bir etki ağı olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Sivil toplum kuruluşlarıyla veya dijital aktivizm çalışmalarıyla karşı karşıya kalan kurumlar itibarlarını zedeleme ihtimali olan bu örgütlenmeye karşılık olarak sivil toplum örgütlerinin kendilerinden istediği düzenlemeleri yapabilmektedirler. Bunun en önemli sebebi ise kuruma karşı yapılan bu çalışmaların, çeşitli eylemleri, grevleri veya kampanyaları ortaya çıkartabilecek olmasıdır. Bu koşullarda ortaya çıkan olumsuz ortamdan kurumlar en az zararlı çıkmaya çalışmaktadırlar nitekim kurumlar küreselleşmenin arttığı günümüzde küresel boyutta bir krizle karşı karşıya kalabilmektedir.

Kurumların politika değişikliğine gitme sebepleri arasında kurumların sosyal paydaşlarına karşı hesap verebilir, şeffaf ve politikaları toplumla çelişmeyen çalışmalar yürütmek istemeleri de gösterilebilir. Bu doğrultuda kurumlar yaptıkları çalışmalarda toplumun istek veya ihtiyaçlarına ters düşmeyen, topluluğun benimsediği değerlerle çelişmeyen ve daha sürdürülebilir çalışmalar yapan yerler haline gelmeye başlamışlardır.

Habitat 2 konferansı bağlamında Habitat gündeminde Kopenhag bildirgesinin çerçevesi genişletilerek sürdürülebilir gelişmenin temelini demokratik, insan haklarına saygılı, şeffaf, katılımcı ve halka hesap veren yönetimler olduğu belirtilmektedir(Emrealp, 1998: s.50)

Kurumları etkileme bazında sivil toplum kuruluşlarını incelendiğinde, Greenpeace'in kurumların politikalarını etkileme üzerinde önemli bir role sahip olduğu görülmektedir. Greenpeace, bir sivil toplum kuruluşu olarak kendini, çevreyi korumak ve barışı desteklemek için faaliyet gösteren bağımsız bir küresel örgüt olarak tanımlamaktadır. Bu doğrultuda, ormanları ve denizleri korumak, sürdürülebilir tarımı desteklemek ve zehirli maddelerden arınmış bir gelecek yaratmak amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Greenpeace'in yaptığı kampanyalar arasında en çok başarıya ulaşılanlardan birisi olarak Detox Kampanyası gösterilebilir.

Greenpeace bu kampanyasında, kurumların 1 Ocak 2020'ye kadar bütün tehlikeli kimyasalların küresel tedarik zincirlerinden ve ürünlerinden çıkarma eylemini markalara benimsetmek için çeşitli kampanyalar düzenlemiştir. Bunun yanı sıra Greenpeace yayınladığı raporlar ile kurumlardan beklentilerini ve bu süreçte markaların neler yaptığını toplum ile paylaşmıştır.

Greenpeace kurumların bu konuda geliştireceği tavrın 3 temel ilkeye dayanması gerektiğini belirtmektedir. Bu temel ilkeler;

- Tedbir ve ihtiyatlılık ilkesi

Bilimsel bir belirsizlik ortaya çıktığında kurumların kimyasal kullanımını ihtiyatla sona erdirmesi.

- Bilgi edinme hakkı

Atık su borularının etrafında yaşayan insanların bu borulardan sulara karışan zehirli kimyasalları bilme hakkı ve bu doğrultuda ortaya çıkacak şeffaflık düşüncesinin benimsenmesi. Yukarıda bahsedilen Habitat 2 konferansındaki şeffaf ve hesap verebilir yönetimler düşüncesi ise bu madde ile doğru orantılıdır.

- Zehir kullanımına son verme

Zehirli kimyasalları ortadan tamamen kaldırmak ve bu tehlikeli maddelerin çevre için hiçbir güveninin olmadığını bilincinde olmak.

Greenpeace, yukarıda belirtilen talepleri doğrultusunda kampanyalar düzenleyerek ve aktivist çalışmalar yaparak özellikle moda sektöründe yer alan kurumları öncelikli hedefine aldı ve bu sektör üzerinde çalışmalar yaptı. Bunun öncelikli sebebi olarak bilinen en zararlı kimyasalların tekstil sektöründe kullanıldığı belirtilmektedir. Tedarik zincirlerine şeffaflık düşüncesini yerleştirmeye çalışan ve kirliliğe sebep olmadan da üretim yapılabileceğini gösteren bu hareketin sonucunda özellikle moda dünyasında yeni bir standart yaratmak istenmektedir. Bu doğrultuda 18 büyük moda şirketinin hormon bozucu nonilfenoller, ftalatlar ve perflorlu bileşikler (PFC'ler) de dâhil en yaygın zehirli kimyasalların bir kısmının kullanımına son vermeye başladığı görülmektedir.

Greenpeace bu kampanyası doğrultusunda Detox defile raporunu oluşturmuştur. Bu raporda yer alan kriterler Detox sözü veren şirketin sözünün güvenilirliğini ve sözünü yerine getirmek için neler yaptığını somut olarak değerlendirmektedir. Bu kriterler;

- Detox 2020 Planı
- Perflorlu Bileşiklerin Kullanımının Durdurulması
- Şeffaflık

Bu kriterler kapsamında şirketleri değerlendiren Greenpeace 2016 yılında yayınlanan raporu doğrultusunda kurumları belli grupların içine sokmuştur.

Bu grupları ve bu grupların içinde yer alan kurumları incelediğimizde önemli veriler elde edilmektedir. Greenpeace bu grupları,

- Öncüler ve yenilikçiler
- Değişim içerisinde olanlar ve
- Sınıfta Kalanlar olarak göstermiştir.

Öncüler ve Yenilikçiler, güvenilir çalışmaları ve somut eylemleri ile birlikte endüstriyi toksiksiz bir geleceğe yönlendirmektedir düşüncesi hakimdir. Bu grubun içinde yer alan kurumlar, Inditex, Benetton ve H&M olarak belirtilmiştir.

Değişim Sürecinde Olanlar, Detox konusunda kararlı adımlar sergileyen ve bu doğrultuda hız kesmeden çalışmalarına devam eden kurumlar bu grubun içindedir. Bu grubun içinde yer alan kurumlar, C&A, Fast Retailing, G Star, Mango, Miroglio, Valentino, Adidas, Burberry, Levis, Primark, Puma ve M&S olarak belirtilmiştir.

Sınıfta Kalanlar, Detox sürecinin başlangıcında bu süreçte ilerleme konusunda tahhütte bulunmuş ancak hali hazırda verdiği sözler doğrultusunda hareket etmeyen ve sü-

rece tam olarak uyum sağlamamış şirketler bu grubun içindedir. Bu grubun içinde yer alan kurumlar, Esprit, Limited Brands, Li-Ning, Nike olarak belirtilmiştir.

Bu doğrultuda 2 kurum ele alınarak bu kurumlarında yaptıkları önemli politika değişiklikleri aşağıda incelenmiştir.

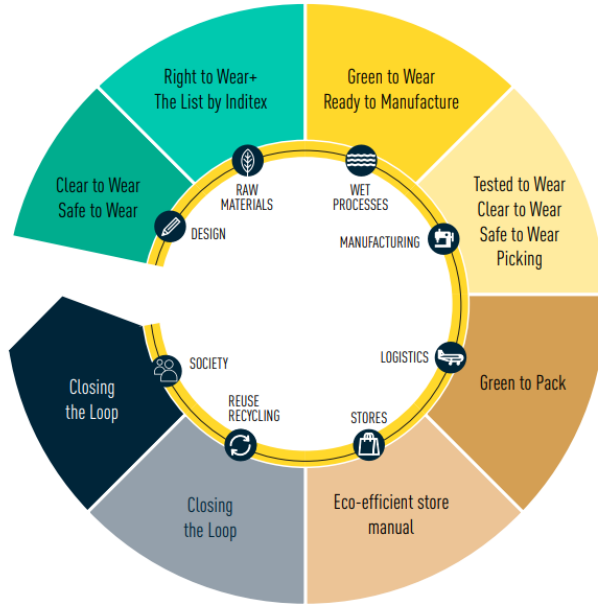
8.BULGULAR

8.1. Inditex'in Detox Kampanyası Kapsamında Yaptıkları

Greenpeace'in Detox kampanyası için açtığı web sitesi ve raporları incelendiğinde Inditex firmasının bu konuyla ilgili önemli politika değişiklikleri yaptığı tespit edilmiştir. Buradan yola çıkılarak Inditex firması incelenmiştir.

Inditex'in Detox 2020 sürecinde web sitesinde yer alan açıklamaları ve raporları incelendiğinde, faaliyetlerini yenilikçi çalışmalar üzerine konumlandığı ve ortaya çıkan zehirli kimyasalların çevre üzerindeki etkilerinin azalması yönünde çalıştığı ve daha verimli çalışmalar yapılması konusunda çaba sarf ettiği gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra su kaynaklarının daha sürdürülebilir bir şekilde kullanılması ve bu su kaynaklarının korunması konusuna önem verildiği belirtilmektedir.

Inditex 2016 yılında web sitesinde yayınladığı " Hissedarların Olağan Genel Kurul Toplantısı 2016" adlı raporda Detox 2020'ye yer vermiştir. Bu tarz önemli bir toplantıda Detox Kampanyasına ve bu doğrultuda alınan tedbirlere yer veren Inditex'in bu konuya önem verdiği gözükmektedir. Bu doğrultuda Temiz ve güvenli üretim başlığı altında Detox 2020 sürecinde sürdürülebilir süreçlerin uygulama taahhüdüne öncülük ettiği " Hissedarların Olağan Genel Kurul Toplantısı 2016" raporu içerisinde belirtilmiştir. Bu rapor içerisinde aşağıdaki görselde yer alan konularda 2016-2020 yılları arasındaki planlarına yer vermiştir.

Şekil:1

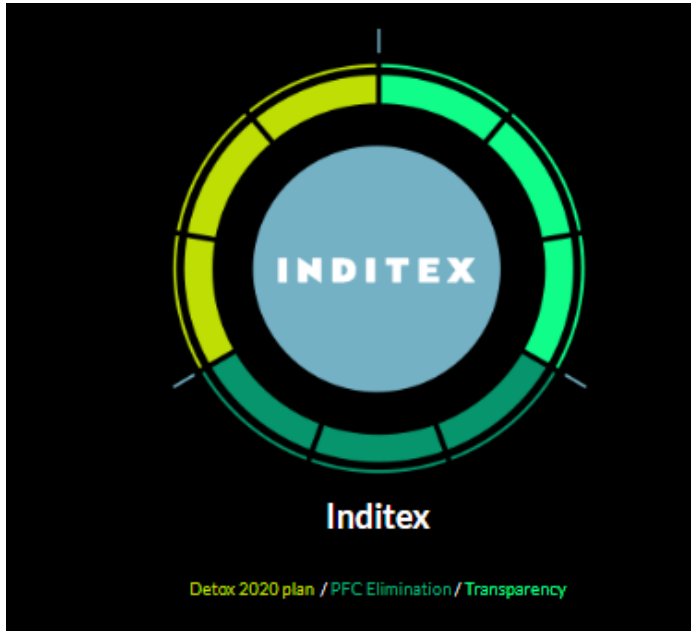
Kaynak: https://www.inditex.com/documents/10279/288197/JGA_eng.pdf

Inditex web sitesinde yer verdiği “ Global Su Yönetim Stratejileri” altında temel taahhütlerinden bazılarını şu şekilde belirtmiştir;

- 2020 yılına kadar ürünlerin üretiminde kullanılan tehlikeli kimyasalların kullanımının tamamen bitirilmesini sağlamak,
- Kurum bazında ilerlememizi incelemek ve şeffaflık ilkesinden çıkmamak ve
- Tedarik zincirindeki su kullanımını geliştirerek daha etkili kullanımının sağlanması gibi Greenpeace’in Detox kampanyası ile örtüşen açıklamalara yer vermiştir. Greenpeace’in Detox kampanyası için hazırladığı web sitesi ile karşılaştırılan bu bilgiler ışığında Inditex’in bu kampanyadan önemli ölçüde etkilendiği ve Proaktif bir şekilde kampanyaya destek olduğu görülmektedir.

Greenpeace’in Detox kampanyasına bakıldığında özellikle tekstil sektöründe yer alan kuruluşların üretim sırasında ortaya birçok zararlı kimyasal çıkardığı veya bu kimyasalları kullandığı söylenmektedir. Inditex firmasının yapısı incelendiğinde tekstil üzerine birden çok mağazası ve markası olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda Inditex gibi tekstil ve hazır giyim sektöründe yer alan bu firmaya Greenpeace tarafından önemli bir baskı unsuru oluşturulmuştur.

Inditex ise bu kampanyaya önemli bir şekilde destek çıkararak Greenpeace’in kriterlerinin hepsinden geçmiştir.

Şekil:1

Kaynak:<http://www.greenpeace.org/archive-international/en/campaigns/detox/fashion/detox-catwalk/>

Greenpeace tarafından hazırlanan kriter tablosu incelendiğinde Detox 2020 planı doğrultusunda Inditex’in başarılı olduğu söylenebilir ve politika değişikliğine gittiği tespit edilmiş-

tır. Bunun yanı sıra PFC'li kimyasallar ve şeffaflık kriterleri doğrultusunda da çalışmalar yapan Inditex bu kriterleri de başarılı bir şekilde geçmiştir.

Inditex web sitesi ve yayınlana raporlar incelendiğinde Greenpeace'ten ve Detox kampanyasından bahsedildiği görülmektedir. Özellikle Greenpeace'in The Catwalk 2016'da yaptığı derecelendirmede "AVANT-GARDE" kısmında yer aldığını belirtmektedir. Inditex'in bu durumdan bahsetmesi bu konuya ne kadar önem verdiğinin bir göstergesidir. Nitekim yapılan çalışmalar da incelendiğinde bu doğrultuda önemli faaliyetler ve uygulamalar yaptığı görülmektedir.

Inditex'in "https://www.wateractionplan.com/" isimli bir web sitesi kurduğu görülmektedir. Bu web sitesi incelendiğinde Detox Taahhüdüne yer vermiştir. Bu kapsamda 2020 yılına kadar ürünlerinde %0 bir tehlikeli kimyasal kullanımı olacağı taahhüdü verilmektedir. 20'ye yakın bir ek dosyası bu alanın altına eklenmiştir. Bu dosyalar direk olarak indirilebilmektedir. İçerikleri incelendiğinde 2015,2016,2017 ve 2018'e ait "Su Analiz Raporları" yer almaktadır. 2014 yılında başlayan bu kampanya doğrultusunda Inditex'in hala çalışmalarına devam ettiği ve bu doğrultuda dönüşümler gerçekleştirdiği görülmektedir.

Su analizlerinin yanı sıra PFC ilerleme raporu, 2020 yılı Detox Taahhüdü için Inditex ilerleme raporu ve sürdürülebilirlik raporu gibi güncel bilgilere yer vermektedir. Bu doğrultuda Inditex'in bu süreci hala etkili bir şekilde devam ettirdiği yayınladığı güncel raporlar ışında söylenebilir.

8.2. Burberry'nin Detox Kampanyası Kapsamında Yaptıkları

Burberry, Detox 2020 kapsamında değişim içinde olan kurumlar arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda özellikle Burberry'nin web sitesi, yayınladığı raporlar ve bu incelemeler doğrultusunda Greenpeace Detox Kampanyası'nın kriterleri karşılaştırıldığında Burberry'nin bu kampanyadan oldukça etkilendiği gözlemlenmektedir.

Burberry detox kampanyası kapsamında "Ekim / Kasım 2016 Detoks Testi Özeti" adında bir rapor yayınlamıştır. Bu raporun içinde küresel su testinin sonuçlarına yer vermiştir. Bu doğrultuda Greenpeace'in isteklerinden biriside olan şeffaflık ilkesi ile doğru orantılı bir duruş sergilediği gözükmektedir. Bu rapor Burberry'nin Detox kampanyası konusunda kurum politikasında değişikliğe gitme bazında hazır olduğunun göstergesi olarak sunulmaktadır. Bu doğrultuda Greenpeace'in Detox üzerine hazırladığı web sitesinde "THE DETOX CATWALK 2016" verileri incelendiğinde Burberry'nin gelişme aşamasında olduğu gözükmektedir.

Burberry'nin 2014 yılında yayınladığı yıllık ilerleme raporunda Detox konusuna önem verdiği ve bu konuda çalışmalar yaptığı görülmektedir. 2014 yılında günümüze kadar düzenli olarak yapılan birçok analiz ve sonuç kamuoyu ile web siteleri aracılığıyla paylaşılmıştır.

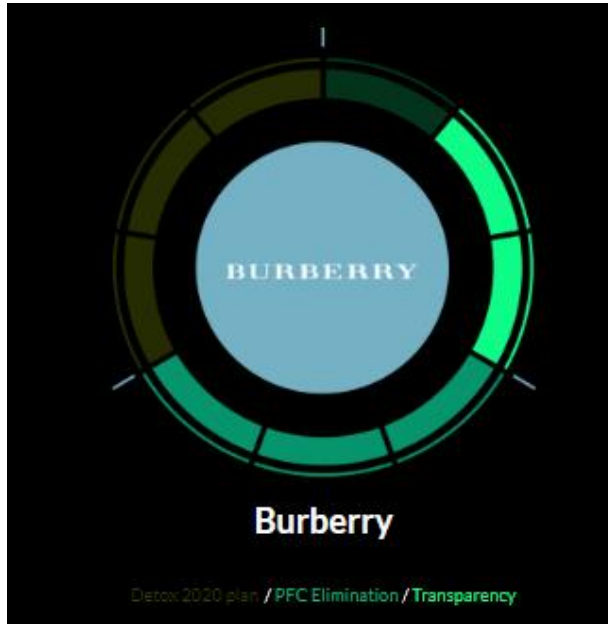
Yıllık ilerleme raporu incelendiğinde, çevresel etkiyi azaltmaya çalıştıkları, STK'lar ve tedarik zincirleri ile etkin çalışmalar yürüttükleri gibi konulara yer verilmiştir. Bu konuda belli taahhütler vermiştir. Bunlar;

- Tedarik zincirlerinden çevreyi olumsuz yönde etkileyebilecek kimyasalların kullanımını sonlandırmak,
- Uluslararası çevre ve güvenlik standartlarının ötesine geçmek.

Burberry'nin Detox kampanyası doğrultusunda yaptığı testler ve bu testleri kamuoyu ile paylaşması nitekim Greenpeace'in temel kriterlerinden bir kısmını karşılamaktadır. Bu testlerin yanı sıra yıllık ilerleme raporunda Detox kampanyasına önem vermesi ve bu doğrultuda gerekli çalışmaların yapılacağı sözünün verilmesi ise bu kampanyanın Burberry'nin politika değişikliğinde ne kadar önem arz ettiği görülmektedir.

Raporlar göz önüne alındığında 37'ye yakın bu konu hakkında rapor yayınladığı görülmektedir. Bunun yanı sıra 2016 yılında yayınladığı raporda 16 kimyasalın ortadan kaldırılmasına öncelik verdiği görülmektedir. Bu kimyasallardan bazıları şu şekilde sıralanmaktadır;

APs/APEOs ve PFCs gibi birçok kimyasal bu raporda kullanımı sonlandırılan kimyasallar olarak sunulmuştur.

Şekil:2

Kaynak:<http://www.greenpeace.org/archive-international/en/campaigns/detox/fashion/detox-catwalk/>

Greenpeace'in kendi kriterleri doğrultusunda ortaya çıkardığı bu şematik görselde Burberry, 3 farklı kategoride incelenmiştir. Bu doğrultuda 2020 kapsamında istenilen proaktif yaklaşım ve kimyasalların ortadan kaldırılması konusunda zayıf görülen Burberry, Tehlikeli PFC'lerin alternatifi olan daha güvenli maddelerle değiştirilmesi ve şeffaflık konusunda başarılı bulunmuştur. Bu doğrultuda Burberry'nin web sitesi incelendiğinde gerek yayınladığı raporlar gerekse de sunduğu alternatiflerle bu kriterlere uygun davrandığı tespit edilmiştir.

Greenpeace'in yapmış olduğu Detox kampanyasının kurumların politikaları üzerinde önemli bir güç unsuru oluşturduğu ve birçok markanın da bu güç karşısında politika değişikliklerine gittiği tespit edilmiştir.

Özellikle günümüz koşulları incelendiğinde STK'ların birçok kurum üzerinde önemli etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu etkiler göz önüne alındığında birçok STK toplumun, çevrenin veya genel düzeni olumlu yönde etkileyecek çalışmalar yer vermektedir.

9.TARTIŞMA

Gelişen teknoloji ile birlikte sürekli etkileşim halinde olan toplumlar ve kurumlar arasında zaman zaman gerginlikler ve iletişimsizlikler olabilmektedir. Özellikle kurumlar toplumun örf ve geleneklerine, toplumsal anlayışlarına ve toplumun sosyal sorumluluk bilincine ters düşen çalışmalar veya uygulamalar ortaya koyduğunda önemli bir toplumsal kitle ile karşı karşıya kalabilmektedir. Burada sivil toplum kuruluşları önemli bir pozisyonda olup kurumların karşısında toplumları örgütlemektedirler. Bu örgütlenmenin doğrultusunda ise belli durumlar ve sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Ortaya çıkan bu sonuçların nasıl olduğu ve hangi koşullarda nasıl sonuçlar doğurduğu incelenmelidir. Özellikle sivil toplum kuruluşlarının, kurum politikalarını etkilemesi konusu ele alınan bu makalede STK'ların örgütlenmeleri ne gibi sonuçlar doğurmakta ve yapılan kampanyalar kurumları hangi düzeyde etkilemekte bu soruların cevapları bulunmalıdır.

Sonuç

Sivil toplum kuruluşları kurumları etkileme bazında önemli bir etkiye sahiptir. Ancak bu etki düzeyinin yüksek olabilmesi Sivil toplum kuruluşunun büyüklüğüne ve kampanyalarının doğru çalışmalarla desteklenmesine bağlıdır. Bu durumda sivil toplum kuruluşlarının yaptıkları aktivist çalışmaların faaliyetleri de önem kazanmıştır. Özellikle eleştirilen ve değiştirilmesi istenen bir konuda devamlılığın olması yani kurumların sürekli bu konu hakkında kontrol edilmesi önemlidir. Greenpeace'in Detox kampanyası kapsamında kurumları detaylı bir şekilde incelediği görülmektedir. Bu doğrultuda kampanyalarını konumlandıran Greenpeace, kampanyalarının sürdürülebilirliği ile başarıya ulaşmıştır. Birçok kurum politika değişikliğine gitmiş ve Greenpeace'in isteklerini yerine getirmiştir.

Amaç

Sivil Toplum Kuruluşları aktivist çalışmalarını etkili kampanyalar üzerine kurdukları ve bu kampanyaları düzenli aralıklarla gerekli çalışmalar ve uygulamalar ile desteklediklerinde kurumlar üzerinde önemli bir baskı unsuru oluşturabildiğini göstermek. Sivil Toplum Kuruluşlarının etkili ve sürdürülebilir bir şekilde konumlanan kampanyalarının, kurumların eleştirilen politikalarını değiştirebileceğini ortaya koyarak STK'ların önemini ve etki alanını ölçmek. Özellikle büyük sivil toplum kuruluşları bazında incelendiğinde tanınırlığı daha yüksek olan sivil toplum kuruluşlarının daha başarılı olabileceğini Greenpeace örneği üzerinden göstermek.

KAYNAKLAR

- Ab Uyum Süreci Ve Stk'lar (2004), Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları Sempozyumu Xiv Avrupa Birliği, Devlet Ve Stk'lar (2001), Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları Sempozyumu
- Çaha, Ö. (2003), Aşkın Devletten Sivil Topluma, Gendaş A.Ş. Yayınları, İstanbul.
- Ergil, D. (2001), Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları ve Aktiviteleri, Friedrich Naumann Vakfı Yayını: Ankara
- Erözden, O., Ulaş, T. (Ed.), (1998). Merhaba Sivil Toplum, Helsinki Yurttaşlar Derneği: İstanbul
- Emrealp, S., Ulaş, T.(Ed.), (1998) , Merhaba Sivil Toplum, Helsinki Yurttaşlar Derneği: İstanbul
- Furuncu, D. (2014) Yeni Toplumsal Hareketler, Küreselleşme Ve Dijital Aktivizm: Gezi Parkı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mardin, Ş. (1990). Türkiye'de Toplum Ve Siyaset – Makaleler1, İletişim Yayınları: İstanbul
- Talas, M.(2011) Sivil Toplum Kuruluşları Ve Türkiye Perspektifi, TÜBAR, XXIX.
- Onbaşı,F.(2005) Sivil Toplum, Leyla İle Mecnun Yayınları: İstanbul
- Özer, M. H.(2008), Günümüz İtibariyle Sivil Toplum Kuruluşlarının İktisadi Ve Sosyal Fonksiyonları, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7, 86-97
- Yegen, C. (2014) Bir Dijital Aktivizm Biçimi Olarak Slaktivizm: Change.Org Örneği, Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi, 8, 84-108.

İnditex linkleri

<https://www.wateractionplan.com/web/gestion-del-agua>

<https://www.inditex.com/our-commitment-to-the-environment/water>

https://www.inditex.com/en/news-releases?p_auth=4EZk670S&p_p_id=buscadorportlet_WAR_buscadorportlet&p_p_lifecycle=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&_buscadorportlet_WAR_buscadorportlet_javax.portlet.action=buscar

https://www.inditex.com/documents/10279/288197/JGA_eng.pdf

<https://www.inditex.com/en/article?articleId=207401&title=Inditex+tops+the+Detox+Catwalk+2016+ranking+for+its+use+of+sustainable+chemical+products>

Burberry Linkleri

https://www.burberryplc.com/content/dam/burberry/corporate/Responsibility/Responsibility_docs/Policies_statements/Chemical_Management/2016/burberry-disclosure-of-water-test-information-detox-test-dec2016.pdf

https://www.burberryplc.com/content/dam/burberry/corporate/Responsibility/Responsibility_docs/Policies_statements/Chemical_Management/2015/burberry-annual-progress-review-2014.pdf

<https://www.burberryplc.com/en/responsibility/policies-and-commitments/environment/chemical-management.html>

<https://www.burberryplc.com/en/responsibility/policies-and-commitments/environment/chemical-management.html>